

Ֆ. Գ Ո Ր Է

ԴԱՐԲԻՆՆԵՐՈՒՆ ❀ ❀
❀ ❀ ❀ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ԹԱՐԳՄԱՆ ԵՅ

Հ. ԱՐՄԷՆ Ղ. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

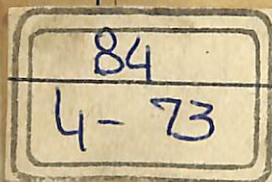
ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1913

84
4-73

Հանր. Զարգացում
12. 20 APR 2006
Կ. Մոսկ. 10.9 NOV 10

Ֆ. Գ Ո Ր Է

ԴԱՐԲԻՆՆԵՐՈՒՆ ❀ ❀

❀ ❀ ❀ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Հ. ԱՐՄԷՆ Ղ. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1913

ԴԱՐԲԻՆՆԵՐՈՒՆ ❀ ❀

❀ ❀ ❀ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

23 MAY 2013

Ե ԱՐՃ է, պարոն դատաւորներ, պատմութիւնս.

Ահա. Բանթող էին ըրեր դարձիւններն,
Եւ իրաւամբ. զի խիստ սաստիկ էր ձմեռն,
Եւ արուարձանը այս անգամ վերջապէս

Այլ հա յոգնած էր անօթի մընալէն:
Շարաթէքի վճարման շարաթ իրիկուն՝
Թեւէս բռնած զիս զինեւտուն կը տանին,
Եւ ծերագոյն իմ ընկերներս — ես արդէն
Ձեզ մերժեցի տալ անուննին — կ'ըսեն ինձ.

— Վարպետ Ժան, ա՛յ կարողութիւն չըմընաց.
Կամ կ'աւելցնեն վըճարքն, և կամ՝ չենք բանիլ:
Մեզ կը կըթին, և այս միջոցն ունինք լուկ:
Ուրեմն քեզ կ'ընտրենք՝ իբրեւ ծերագոյն,
Որ մեր տիրոջ երթաս ըսես՝ հանգաբաժի՝
Որ եթէ խեղճ օրականնիս չաւելցնէ,
Մեզ կ'իրակի է՝ վաղուընէ՝ ամէն օր:
Կ'անցնի՞ս մեր կողմը, վարպետ Ժան:

Կ'ըսեմ ես.

1275-84

— Կ'անցնիմ, քանի որ ընկերաց օգուտն է:
Տէ՛ր նախագահ, ես շերտավակ չեմ կանգնած.
Ծեր մ'եմ հանդարտ, եւ մեծ հաւատք մը չունիմ
Սեւ զգեստներուն վերայ՝ որո՞նց օգուտին՝
Հըրացանները կըրականեր կ'անձրեւեն:
Մերժե՛լ սակայն չէի կըրնար ես, թերեւ:
Տարապարհակն առած տիրոջըս կ'երթամ.
Կը հասնիմ, զի՛նքը սեղանի կը զըտնեմ,
Կը ներմուծուիմ. կ'ըսեմ իրեն մեր քաշածն
Եւ այն ամէնը որ անկէ կը ծագի,
Հացը շատ սուղ, կըրակի զին՝ տան վարձքերն.
Իրեն կ'ըսեմ թէ բաներնիս լըմընցաւ.
Կը ցուցնեմ երկայն հաշիւ մ'իւր շահուն
Ու մերիւնին. ազնւութեամբ կը կընքեմ՝
Թէ ինքն՝ առանց վնասուելու, կարող էր
Աւելցընել մեր աւուրչէքը չընչին:
Մըտիկ ըրաւ ինծի կադին կոտրելով,
Եւ անայլայլ. եւ հուսկ յետոյ ըսաւ ինձ.

— Դուն, վարպետ ժան, պարկեշտ մարդ մ'ես. զիտէին
Ըրածնին քեզ ընտրող ու հոս մըղողներն:
Իմ դարընոցիս մէջ քեզ համար տեղ մի՛շտ կայ.
Զեւ կը խեղդէ սակայն ուզած գիներնին,
Գիտցիւր ասի, եւ վաղուէն շուտ չըկայ՝
Ես գործատունըս կը փակեմ. եւ ատոնք
Որ շփոթութիւն կը հանեն՝ ծոյլ են՝ բոլոր:
Այս վերջին խօսքս. իրենց կըրնաս ըսել զայն,
Իմ պատասխանըս կ'ըլլայ.

— Շատ լաւ, պարոն:

Ու կը քաշուիմ՝ մըթնած սըրտով՝ ու կ'երթամ
Այս պատասխանն ընկերներու տանելու,
Ինչպէս որ խօսք էի տըւեր ես իրենց:
Ասոր վըրայ՝ աղմուկ, ժըխոր ահագին.
Քաղաքական գործերու վրայ կը ճառեն
Ու կ'երդուրնան ոտք չըկոխել գործատուն,
Եւ, բա՛րէ, ե՛ս եւրս՝ նըման ծերերուն:

Ո՛հ, ես զըրաւ կը դնեմ որ այն իրիկունն,
Երբոր մէկէ՛ աւելին քսակը պարպեց,
Վըտիտ քըսակը՝ սեղանին մէկ անկիւնն
Իրեններուն աչքին առջեւը, չըզգաց
Իր սիրտն ուրախ, ոչ ալ կըրցաւ քընանալ
Գիշերն ամբողջ, մըտածելով թէ թերեւ
Երկայն ատեն ստակի երես չըտեսներ,
Եւ պէտք ըլլար ծոմ պահելու վարժուիլ:

— Ինծի համար հարուածը ծանրը եղաւ.
Վասն զի ես երիտասարդ չեմ այլ եւս,
Եւ չեմ ալ չո՛ր զըլուի. երբ տուն դառնալով
Ծունկերուս վրայ առի երկու թունիկներս,
— Որովհետեւ փեսաս պըլղրեց, զէջ ելաւ,
Տըղաբերքի ատեն մեռաւ աղջընակս —
Մտածկոտ՝ երկու բերաններուն նայեցայ,
Որոնք պիտի ճանչնային քաղցն հուզընդհուպ,
Ու կարմրեցայ՝ երդում ըրած ըլլալուս
Անգործ մնալու. բայց միւսներուն վիճակն ալ
Քիչ ողբալի չէր իմինչս. եւ ինչպէս

Գիտեն մերոնք պահել ըրած երդումներն,
 Միտքըս զըրի որ տակաւին պարտքս ընեմ:
 Լուսացարանէն դարձաւ ահա պառաւ կինս,
 Թաց լաթի ծանրը ճըրարին տակ կըքած.
 Երկչտո դէմքով հասկըցուցի բանն իրեն.
 Բարկանալու սիրտ չունէր խեղճն, ու մընաց
 Երկայն ատեն անշարժ՝ աչուին սեւեռած
 Պիշ՝ սենեկին յատակին վրայ, եւ ապա
 Պատասխանեց.

— Մարդըս, դուն շատ լաւ գիտես
 Որ խընայող կին մըն եմ ես. պիտ' ընեմ
 Ինչ որ պէտք է, բայց ժամանակը ծանր է.
 Եւ տասնըհինգ օրուան հազիւ հաց ունինք:

— Ատոր զուցէ դարձան մ'ըսի ըլլըւի:

Մինչ գիտէի որ մի միայն մասնութեամբ
 Կըրնայի ճար մ'ընեմ, եւ թէ զըժգոհներն՝
 Երկընցնելու համար բանթողն՝ արթնութեամբ
 Պիտ' հըսկէին ու պատժէին դասաւերջն:
 Եւ խեղճութիւնն եկաւ: Ո՛վ դուք, ո՛վ դուք իմ
 Դատաւորներ, դատաւորներ, լաւ գիտէք
 Որ ես է՛ն խոր թըղուառութեան մէջ անգամ
 Պիտի կարող չըլլայի զող մը դառնալ.
 Ու մի միայն անոր վըրայ մտածելու՝
 Պիտ' ամօթէս մեռնէի. չե՛մ պընդեր հոս
 Թէ մարդ հաւատք ընծայելու է նո՛յն իսկ
 Յուսահատին, որ առաւելէ մինչ իրկուն

Անյուսութիւնն ի՛ր իսկ անձին՝ կը տեսնէ
 Ատոր անոր աչքերուն մէջ, թէ մըտքէն
 Բընաւ երբեք չէ անցուցած չար խորհուրդ:
 Սակայն նոյն իսկ ձմեռուան խոր սառոյցքին
 Երբ կը տեսնէր պարկեշտութիւնս ալեւոր
 — Ողջ զըրգիւններ — իմ քաջարի կողակցիս
 Եւ իմ երկու թոռնիկներուս՝ երեքին՝
 Քովիկն անըոց կրակարանին սըրբսփաւն,
 Այն մանկական ճիչերուն, այն կանացի՝
 Արցունքներուն հանդէպ, հանդէպ սառ ցուրտէն
 Քար կըթրած այն խումբին, երբեք — կ'երդնում ես
 Այս Խաչին վրայ — ըղբղիս մէջ մըթագին
 Զերեցաւ այդ փողոցի ցած՝ զործն անարգ.
 Սիրտն ի դող, աչքն ի դէտ, եւ ձեռքն ի շոպեւ:
 — Ո՛հ, եթէ արդ հըսարտութիւնս կ'ամօթի
 Ու կու լամ՝ պահ մը խոնարհած առջեւնիդ,
 Պատճառն այն է՝ զի կը տեսնեմ ես զանո՛ն՝
 Որոնց վըրայ հիմա ձեզի խօսեցայ,
 Որոնց համար ըրի ես ի՛նչ որ ըրի:

Նախ կըրցածին պէս ապրեցաւ ամէն ոք.
 Կերաւ չոր հաց, զըրաւ ամէն բան զրաւի.
 Ես ինքըս շատ կը տանջուէի. մեզ համար
 Վանդակ մըն է սենեակն, ու մենք կարող չենք,
 Գիտէք, նըստիլ տուն. երբոր ես քիչ յետոյ
 Բանտը մօտէն շօշափեցի, չըզլտայ
 Մէջերնին մեծ տարբերութիւն. եւ դարձեալ
 Բան մը չընեմ՝ ուրիշ տանջանք մըն ալ աս.
 Զըհաւատար պիտի, ուրեմն, հարկ է մարդ

Բըռնի ծալէ իր ձեռուններն, որ զեռնայ
Թէ կը սիրէ արհեստանոցն, ու կ'ընտրէ
Այն մըթնոլորտը խարտուքի ու կրակի:

Տասըհինգ օր վերջ չըմենաց ոչ մէկ դրամ:

— Այդ ժամանակն անցուցի ես քաղելով

Խուռն ամբողջին մէջէ խենթի պէս մինակ՝

Աննըպատակ ու շիւփ-շիտակ. զի քաղքին

Ժըխորը քեզ կը քնացընէ կը խըծկէ

Մոցընելով քաղցն՝ ալքոհէն աւելի:

Դեկտեմբերի յետմիջօրեայ մը ցուրտ՝ մռայլ՝

Անգամ մը տուն դառնալուս կիներս տեսայ.

Խեղճը նըստեր էր սենեկին մէկ անկիւնն,

Երկու թոռները իր կուրծքին վրայ սեղմած.

Մըտածեցի.

— Իրենց դահիճը ես եմ,

Երբ պառաւ կինս մեղմով և զրե'թէ յուզուած
Ըսաւ.

— Խեղճ մարդըս, զրաւատունը մերժեց

Իբրը շատ զէջ՝ մեր անկողինը վերջին.

Արդ դուն հաց ո՛ւր պիտի զըտնես:

— Կը զըտնեմ,

Ըսի, և իմ բոլոր ոյժերս հաւաքած՝

Որոշեցի երթալ գործի ըսկսել.

Եւ թէպէտեւ մերժուելուս վրայ երկմիտ,

Բայց նախ զացի այն վաղեմի գինեատուն՝

Ուր կ'ըլլային միշտ զործադուլ ընողներն:

Երբ ներս մըտայ՝ երազ տեսնել կարծեցի:

Կը խըմէին, կը խըմէին անոնք հոն,

Մինչ ուրիշներն ուտելու հաց չունէին:

Ո՛հ, ո՛վ որ դրամ կու տար անոնց զինիին՝

Երկարելով այսպէս ահեղ տանջանքնիս,

Թող լըսէ դեռ ծերունիի մը անէծքն:

— Հազիւ թէ ես խըմողներուն մօտեցայ:

Ու տեսան կախ՝ ճակատս, աչքերըս կարմիր,

Կըռահեցին՝ թէ ի՛նչ ընել կու զայի.

Բայց հակառակ իրենց խոժոռ դժմըրուն

Եւ հանդէպ ինձ ցոյց տըրուած խիստ վարմունքին,

Ըսի իրենց.

— Կու գամ ձեզի աս ըսել.

Վաթսունն անցած եմ ես, իմ կինս ալ նոյնպէս,

Զոյգ թոռնիկներս մընացած են վըրաս,

Եւ խեղճ խուցին մէջ ուր կ'ապրինք լայնօրէն

— Բոլոր ծախուած ըլլալով, մեր կարասիքն —

Հաց չունինք. ինձ պէս աղքատին, կը կարծեմ,

Կը վիճակուի հիւանդանոցն անկողին մ՝,

Ու իմ մարմինս՝ բըժըշկութեան աշկերտին.

Բայց այսպէս չէ կընոջս ու իմ թոռներուս:

Արդ կ'ուզեմ միս մինակ դառնալ զործատուն:

Բայց դուք նախ ինձ հաւանութիւն պէտք է տաք,

Որպէս զի վրաս պատմութիւններ չընեն:

Տեսէ՛ք մազերս բոլորովին ճերմակ են

Եւ ձեռուիս՝ սև. և քառասուն տարի է

Դարբին եմ. թո՛յլ տըւէք դառնամ մեր տիրոջ:

Ես ուզեցի մուրալ, սակայն չըկըրցայ,
 Կը չըբմեղէ տարիքըս զիս. ցաւալի՜
 Բան է տեսնել մէկը որ իր ճակատին վրայ
 Կը կրէ ակօսը՝ զոր փորեր են ճիւղերն
 Անդու կըռանը վերցնելու, եւ կ'ուզէ
 Անցնողին ձեռք մը կարկառել կաշմբուռն.
 Զոյգ ձեռքերովըս կ'աղաչեմ ես ձեզի.
 Անիւրաւ չէ անքան եթէ ձեր մէջէն՝
 Տեղիք տայ նախ ամէնէն ձերը ձենէ.
 Թողուցէք միս մինակ դառնամ զործատուն,
 Ահա բոլորն. կը բարկանաք, ըսէք ինձ,
 Մին երեք քայլ ըրած դէպ ինձ՝ ըսաւ.

— Ա՛յա՛,

Մըսեցաւ սիրտս, արիւնքս զիս կուրացուց.
 Նայեցայ ես այն խօսքը ինձ ըսողին.
 Մեծ մանչ մըն էր, կանթեղներու ցոլքին տակ
 Գունատ, չարսիրտ մը, սիրահար պարերու,
 Որ ունէր զոյգ քունքերուն վրայ՝ աղջկան պէս՝
 Երկու խոշոր դիւթափարսեր, Կը խընդար,
 Տընկելով իր հեզնող աչքերը վըրաս.
 Կը պահէին միւսներն անանկ խոր լոռութիւն,
 Որ կ'ըսէի սըրտիս ուժգին բարախիւնն:

Յանկարծ ճակատըս ձեռքերուս մէջ սեղմած՝
 Գոչեցի.

— Կինս ու փոքրիկներս պիտ' մեռնին:
 Ըլլայ թող: Ես պիտի չեքթամ բանելու: —

Բայց ես կ'երդնում որ հատուցում պէտք է տաս
 Նախատինքիդ, եւ մենք իբրեւ ճաղքենի,
 Պիտի կըռուինք մենամարտով. ժամ. իսկոյն.
 Զէ՛նք. ընտրութիւնն ի՛մն է. եւ, է՛հ, ըլլայ թող
 Ծանրը կըռանը սալին, մեր թեւերուն
 Թեթեւ քան սուրն ու զրիչը. դո՛ւք, ընկերներ,
 Ըլլաք յիտի վըկայ. հա՛պա, կազմեցէք
 Օ՛ն շրջանակն, ու փընտռեցէք անկիւններն
 Երկաթը լա՛ւ ծեծող ժանգոտ զոյգ մը մուրճ:
 Ու դուն ձեռու ցած նախատի՛չ՝ հանէ շուտ
 Բաճկոն, շապիկ, եւ թո՛ւք երկու ափիդ մէջ:

Աչուիս դարձած՝ արմուկներովս ճեղքեցի
 Գործաւորներն ու ինձ ճամբայ մը բացի.
 Երկաթի դէզ մը կար պատին մէկ անկիւնն,
 Անկէ երկու մուրճ ընտրեցի, եւ անոնց
 Աչք մը տալով՝ աղէկն առի նետեցի
 Անոր՝ որ զիս նախատեց. ա՛ն տակաւին
 Կը ծիծաղէր. յամենայն դէպս առաւ զէնքն,
 Ու պահելով պաշտպանողի զիրքը մեշտ,
 Ըսաւ.

— Հա՛պա, ձեր, չարութիւն մի՛ ընեք:

Աւանց տալու սըրիկային պատասխան
 Քալեցի դէպ ի ան՝ պարկեշտ նայուածքովս
 Զարջարելով զայն, ճօճելով զըլիւս վեր
 Աշխատութեան զործիքըս, զէնքըս մարտի:
 Ծեծ տեղացող մըտարկին տակ պառկող շունն
 Երբե՛ք երբե՛ք ներում խընդրող սահմուկած

Իր աչքերուն մէջ չունեցաւ աղերսի
Արտայայտում մ'ալյնքան նըւստա՝ որքան ես
Նըշմարեցի այն ատեն շի'լ վախկոտին
Աչուրներուն մէջ. ան՝ ետ ետ քաշուելով
Գընաց պատին կըռթընելու աղտեղի
Եւ մըթին այն ընակարանին: Բայց, աւաղ,
Չափազանց ուշ էր: Ահա քօղ մը կարմիր,
Արինի մէջ մ'իջաւ իմ մէջս ու անոր՝
Որ սըրտաբեկ էր եղած իր սարսափէն:
Մէ'կ հարուածով ջախջախեցի անոր զանկն:

Ըսպանութիւն մըն է զիտեմ, եւ զիտեմ
Թէ զիս ամէն ոք պատժապարտ կը զըռնէ:
Եւ ես պիտի չուզէի բնաւ՝ որ ճարտար
Նըրբութիւններ հընարէին ցուցընել
Ըսպանութիւն մը պարզ՝ իբրեւ մենամարտ:
Առջեւ էր ան՝ տապաստ՝ ըղեղը թափուած,
Եւ ես նըման մէկուն, որուն՝ կայենի
Խըղճի խայթերն յանկարծ բոլոր կ'երեւան,
Մընացի հոն, ձեռքովս աչուիս ծածկելով:
Երբոր ահա ինձ մօտեցան ընկերներս,
Եւ դողալով ինձի՝ զըտան՝ ուզելով
Չերբակալել զիս. բայց զանոնք ցըրուեցի
Սեղեւ շարժումով մ' եւ ըսի ա'յապէս իրենց.
— Թողնէք զիս, ես զիս մահուան կը մատենմ:

Ըմբռնեցին: Ես իմ մօրթակս հանելով
Երկընցուցի իրենց՝ իբրեւ զրամ ժողովող,
Ըսելով.

— Իմ բարեկամներս բարի,

Կընոջս ու իմ թոռնիկներուս ի նըպաստ:
Յանձներ է ծեր մ'անոնց՝ ելած տասը փրանքն:
— Յետոյ զացի եւ անճատուր եղայ ես:

Ահա անկեղծ պատմութիւնն իմ ոճիրիս:
Եւ կըրնաք մեծ բանի մը տեղ չըզընել
Ինչ որ պիտի փաստաբաններն ըսեն ձեզ:
Ես նոյն իսկ ձեզ չըպատմեցի՝ եղածին
Մանրամասունքը, ցուցնելու համար ձեզ
Թէ զըժընդակ պարագաները իրենք
Կ'ըլլան երբեմն եղելութեան մը պատճառ:
Փոքրիկներս նոյն հիւանդանոցն են հիմա՝
Ուր ըսպանեց վիշտն իմ արի կողակիցս:
Արդ, ինձ համար բանա է եղեր կամ զընդան,
Կամ թէ նոյն իսկ ներում՝ ա'լ հոգս անգամ չէ.
— Եւ շնորհակալ կ'ըլլամ ձեզի սըրտազին,
Եթէ դուք զիս առնէք զըրկէք կախաղան:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0301873

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԳՐԳԵՐ

ԱԼԻՇԱՆ (Հ. Ղեւոնդ). — Նուագը (5 հատոր). 10. —	
ԱՂԱՆՈՒՐ (Վիկ.). — Յաւիտեանական զրոյց . 1. 50	
ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ (Հ. Արսէն Կ.). — Հայկ դիցազն. 8. —	
ԵՐԵՄԵԱՆ Հ. Ս. — Պատկերներ (Արծակ քմար). 3. 50	
ԼԱՄԱՐԴԻՆ (Ալիսմ). — Քերթողական (առաջին) մտածութիւնը 1. —	
ԼԷՈՐԱՐՏԻ (Յակովբ). — Երգեր. 1. —	
ՎԼՈՊԵՏՈՎ. — Մեսիական 2. —	
ՀՈՄԵՐՈՍ (քերթողահայր). — Դիակամ (թրգմ. Հ. Ղազիկեան) 3. —	
ՇԻՂԷՐ. — Երգ ի զանգակն — 50	
ՈՐԱՏԻՈՍ (Փլակկոս). — Արուեստ քերթուղութեան. (Վերգիլիոսի Մշակականքին հետ կազմուած) 4. —	
ՊԱՅՐՆ (Լորտ). — Խտալիա (Դ. Երգ Չայտ-հարոյտի. անգղ.-հայ.) 1. —	
ՎԻԴԻԼԻՈՍ (Մարոն). — Եմէական աշխարհաբար՝ (Հ. Արսէն Ղազիկեանի) . . . 2. —	
» » հովուերգականք 1. —	
» » Մշակականք 4. —	
ՏԱՆԴԷ (Ալիկիէրի). — Դժոխք 1. 50	
» Բաւարան. 1. 50	
ՔԱՐՄԷՆ-ՍԻՂԱ. — Քերթուածք (Ծաղկաբաղ) 2. —	
ՔՈՒՇՆԵՐԱՆ (Հ. Քերովբէ). — Քերթուածք. 2. 50	
ՕՍՄԱՆ. — Քերթուածք 1. 50	

Դիւն է ֆր. 0. 50

Imprimerie Arménienne

St. Lazare

VENISE (Italie)